

Nr 149.

Av herr **Wahlund m. fl.**, om åtgärder i syfte att göra lantbruksundervisningen lättare tillgänglig för landsbyggdens ungdom m. m.

Det har kunnat påvisas, huru de yngre arbetsföra åldrarna inom vårt lands jordbruksbefolkning komma att minska under de närmaste decennierna, vilken minskning dessutom fortgår med skrämmande snabbhet. Sålunda kan man räkna med att antalet män och kvinnor i åldrarna 20—35 år, vilka tillhöra yrkesgruppen jordbruk med binäringar, från att ha varit 419 000 år 1940 kommer att nedgå till 335 000 år 1950 och 256 000 år 1960, om den hittillsvarande utvecklingen på arbetsmarknaden ohejdad får fortsätta.

Om sålunda jordbruksnäringen i dag står inför en permanent arbetskraftsbrist är det tydligt, att den framtida befolkningsutvecklingen kommer att ytterligare accentuera denna brist, och det är lika tydligt, att denna brist på något sätt måste kompenseras. Undertecknade avse icke att här taga upp till behandling de huvudvägar, som man borde beträda för att motverka denna brist på arbetskraft, utan vilja endast peka på en väsentlig detalj i den i och för sig önskvärda fortsatta effektiviseringen av jordbruksdriften, som utvecklingen kommer att framtvunga. Denna effektivisering måste självfallet bland annat även omfatta ett vidgat bruk av de vetenskapliga rön, till vilka jordbruksforskningen kommit och framdeles kommer, samt förbättrade ekonomisk-organisatoriska former för produktionens bedrivande.

Uppenbarligen kan denna jordbruksnäringens anpassning efter de framtida förutsättningarna och kraven icke försiggå med mindre uppväxande generationer jordbrukare beredas tillfälle att i ökad omfattning tillägna sig såväl teoretiska som praktiska kunskaper i ett jordbruks rationella skötsel. Detta gäller såväl den manliga som den kvinnliga jordbrukarungdomen. För den skull ha vi funnit skäl att rikta uppmärksamheten på den lägre lantbruksundervisningen.

Denna undervisning bedrivs för närvarande i vårt land vid 8 lantbrukskolor och 47 lantmannaskolor respektive 39 lantbrukshållsskolor. Arten av undervisningen vid dessa skolor skall här icke diskuteras. Det är självfallet, att undervisningen i fråga ständigt måste följa forskningens rön och söka tillämpa dem i det praktiska livet. Detta är dock icke tillräckligt. Det är av utomordentlig betydelse, att dessa skolor icke äro för få för att kunna fylla det behov av en lägre lantbruksundervisning som nu finnes och framdeles i

än högre grad kommer att uppstå. Som undertecknade här avse att visa, har emellertid den möjlighet till en effektivisering inom vårt jordbruk, som skulle erbjudas genom en utvidgad lägre lantbruksundervisning, alls icke i tillräcklig grad beaktats.

I våra städer och andra tätorter erbjudes den uppväxande ungdomen en yrkesutbildning, i jämförelse med vilken den, som står ungdomen på den egentliga landsbygden till buds, är opropotionerligt liten. Detta framgår med all önskvärd tydlighet av det följande.

Vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning, vilka bygga på folkskolan eller fortsättningsskolan, var det genomsnittliga årliga elevantalet under perioden 1931/35 26 681 och 41 903 under perioden 1936/40; alltså en ökning med 15 222 elever eller 57 %. (Härvid ha enskilda anstalter för yrkesundervisning icke medtagits, emedan de i flera fall fordra högre förutbildning än högre folkskola.) För lantbruks-, lantmanna- och lantushållsskolorna tillsammans tagna var det genomsnittliga årliga elevantalet under de två perioderna 2 809 respektive 2 995. Ökningen var här sålunda blott 186 elever eller 7 %. Det är icke möjligt att med någon större noggrannhet uppskatta de befolkningsgrupper, ur vilka de kommunala yrkesskolorna rekrytera sina elever. Man kan emellertid framhålla, att år 1930 räknades 39,4 % av landets hela befolkning till gruppen jordbruk med binärningar och återstoden inom grupperna industri och hantverk, handel och samfärdsel samt allmän tjänst och fria yrken, varav de två förstnämnda grupperna tillhoppa utgjorde 53,9 % av hela befolkningen. År 1940 voro motsvarande procenttal 34,1 och 57,7.

De anförda talen åskådliggöra, hurusom lantbruket i hög grad varit och fortfarande är missgynnat med avseende på möjligheterna till lägre yrkesundervisning. Antalet elever vid lantbruksskolorna är nu ca 300, vid lantmannaskolorna ca 1,500 och vid lantushållsskolorna ca 700. Enligt lämnade uppgifter ha vid de åtta lantbruksskolorna ca 300 ansökningar ej kunnat bifallas på grund av platsbrist. För 42 lantmannaskolor var motsvarande antal ca 300 och för 24 lantushållsskolor ca 500. Härtill kommer att många, som avsett söka inträde, ej inlämnat ansökningshandlingar, då de vid förfrågan hos skolornas rektorer upplysts om, att plats ej kunnat beredas. De anförda talen gälla vidare för nuvarande förhållanden, då många på grund av militärtjänstgöring varit förhindrade söka sig till dessa utbildningsanstalter. Det verkliga behovet av elevplatser är sålunda av flera skäl avsevärt mycket större än vad talen låta förmoda.

Bilden av förhållandena på den lägre lantbruksundervisningens område bör emellertid kompletteras genom en granskning av de befolkningskategorier, från vilka eleverna vid ifrågakommande yrkesutbildningsanstalter rekryteras. Det visar sig vid en för föreliggande motion verkställd snabbundersökning, att vid de här berörda anstalterna för lantbruksundervisning antalet elever, vilkas fäder äro jordbrukare, utgör ca 2,8 % av den yrkesverksamma jord-

bruksbefolkningen, under det att motsvarande tal för den övriga yrkesverksamma befolkningen utgör 0,2 %. För jordbrukets företagare är motsvarande siffra 3,7 %, för förvaltningspersonal 2,9 % och för jordbruksarbetare blott 0,5 %.

Det är sålunda uppenbart, att lantarbetarna i väsentligt mycket mindre grad än de självägande bönderna, arrendatorerna och andra jordbruksföretagare sända sina söner och döttrar till lantbrukets egna utbildningsanstalter. Orsakerna härtill kunna vara flera, men de torde i huvudsak vara av ekonomisk art. Lantarbetaren har icke råd.

Det samma är förhållandet med småbrukarna. Om eleverna fördelas efter storleken av de jordbruk, som deras fäder bruka eller där de arbeta, visar det sig nämligen, att 3,6 % representeras av den yrkesverksamma befolkningen vid jordbruk med 50 har åker eller mera, där barnen i relativt stor utsträckning torde söka sig till annan, högre utbildning. För jordbruk med 10 intill 50 har åker, med 2 intill 10 har och med mindre än 2 har äro talen respektive 4,6, 1,7 och 1,1 %.

Även här måste de ekonomiska faktorerna spela en avgörande roll.

Vad som här ovan anförts torde med önskvärd tydlighet klargöra *dels* att den lägre lantbruksundervisningen genom lantbruksskolor, lantmannaskolor och lantbrukshållsskolor icke når lantbrukarungdomen i den utsträckning, som är behöfligt, *dels* att de mindre välsituerade grupperna av lantbruksbefolkningen i avsevärt mindre grad utnyttja denna undervisning än de mera välställda.

Ur allmän ekonomisk synpunkt medföra dessa förhållanden, att vårt svenska jordbruk knappast äger möjligheter att så snabbt, som nu är nödvändigt, följa utvecklingens stegrade krav på effektivitet och produktionsförmåga. De innebära vidare uppenbara orättvisor gentemot vissa befolkningsgrupper. Man får icke bli förvånad om representanterna för dessa befolkningsgruppers ungdom med styrka hävda önskemålet om ett bättre sakernas tillstånd. Man må icke förvånas över att jordbrukarungdomen drar konsekvensen av de rådande förhållandena och söker sig till sådana samhällen, där utbildningen till ett framtida mera lönsamt yrke är mera åtkomlig. Önskar man söka minska strömmen av unga som sålunda nu drages bort från jordbruksnäringen, måste man alltså självfallet öka deras möjligheter att vinna en framtida, bättre bärning inom jordbruket. Dessa möjligheter måste i dagens läge främjas bl. a. genom en utvidgad undervisning, som även kommer de nu åsidosatta grupperna till del. De summor, som nedläggas på denna undervisning, komma i framtiden hela samhället till godo.

Den lägre lantbruksundervisningens ordnande har varit föremål för statsmakternas omsorg även om resultaten härav i hög grad ha blivit lidande av rådande krissituation. Frågan om en reform av den lägre lantbruksundervisningen, syftande till att genom ökat statsunderstöd till anläggningar, driftskostnader och stipendier åt elever utbygga och förbättra yrkesutbild-

ningen inom jordbruket, har sålunda länge diskuterats för att genom beslut av 1939 års lagtima riksdag nå fram till en skenbar lösning. Vid 1940 års riksdag gjordes nämligen — med hänsyn till det statsfinansiella läget — vissa inskränkningar i den beslutade nya organisationen. Med åtgärder för praktisk elevutbildning, särskild utbildningskurs i skogshushållning samt anvisande av medel till lån för anskaffande av skoljordbruk har sålunda tillsvidare fått anstå, statsbidrag till skolbyggnader har begränsats och den beslutade höjningen av elevunderstödet ställts på framtiden.

Det vill emellertid synas som om man vid de tidigare utredningarna i första hand tagit hänsyn till utbildningsorganisatoriska spörsmål. Vid den tidpunkt, då frågan sist behandlades, hade man emellertid icke tillgång till nu kända fakta rörande jordbrukets framtida arbetskraftsproblem och näringslivets, speciellt då jordbrukets, krav på en anpassning till nya produktionsformer, vilka för sitt genomförande kräva vidgad yrkesutbildning. Dessa fakta äro emellertid av så utomordentlig betydelse för framtiden, att den nyvunna kunskapen härom enligt vår mening måste bliva vägledande för den lägre lantbruksundervisningens organisering.

Under hänvisning till ovanstående hemställa undertecknade,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående möjligheterna att genom ökade stipendier eller andra åtgärder göra lantbruksundervisningen lättare tillgänglig för de ekonomiskt sämre ställda skikten av landsbygdsungdomen;

att riksdagen — i avvaktan på den begärda utredningens slutförande — ville besluta att enligt lantbruksstyrelsens förslag till understöd åt elever vid den lägre lantbruksundervisningen m. m. för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 590 000 kronor;

att riksdagen i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag ville besluta att som bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lant-hushållsskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor; samt

att 1939 års riksdagsbeslut omedelbart måtte genomföras beträffande statens medverkan till anskaffande av skoljordbruk.

Stockholm den 21 januari 1944.

S. G. W. Wahlund.

Ivar Persson.

B. A. Nilsson.

Arvid De Geer.

Gust. Elofsson,

Arthur Heiding.

Gustav Hallagård.